

Wystąpienie Pani Jolanty Fedak, Ministra Pracy i Polityki Społecznej

nt. „Polskie przygotowania do Europejskiego Roku Walki z Ubóstwem i Wykluczeniem Społecznym 2010 na tle działań rządowych w zakresie wspierania integracji społecznej”

podczas VIII Konwencji Ruchu przeciw Bezradności Społecznej „Strategia walki z ubóstwem w Polsce „Diagnoza i zadania na lata 2009 – 2010. Kogo w Polsce interesuje ubóstwo?”
w ramach obchodów 21 Międzynarodowego Dnia Walki z Ubóstwem

17 października 2008 r., Warszawa, Belweder

Szanowny Panie Rzeczniku,
Szanowni Państwo,

Dziękując serdecznie Panu Januszowi Kochanowskiemu, Rzecznikowi Praw Obywatelskich, za zaproszenie do udziału w dzisiejszej konferencji, pragnę podkreślić, że z satysfakcją i nadzieją odbieram wszelkie przejawy zainteresowania problematyką walki z biedą oraz wykluczeniem społecznym, jak również zawsze z radością wspieram próby efektywnej i twórczej dyskusji oraz szerokiego rozpowszechniania idei integracji społecznej.

Zjawisko wykluczenia społecznego stało się w okresie 2004- 2008 kluczową kwestią polityk społecznych w wielu krajach europejskich, również tych, które zaliczane są do najbogatszych. W okresach kryzysów gospodarczych wzrasta grupa osób, które nie uczestniczą w życiu społecznym, gospodarczym kraju, ponieważ dostęp do wielu dóbr i zasobów jest utrudniony. Podstawowym problemem jest brak dostępu do rynku pracy, wysoki poziom bezrobocia, zwłaszcza dotyczący osób o niskich kwalifikacjach, zamieszkujących rejony szczególnie dotknięte bezrobociem, czy też pochodzących ze środowisk „dziedziczących biedę”.

W wielu krajach dotychczasowe działania państwa oparte o gwarantowanie bezpieczeństwa socjalnego poprzez systemy świadczeń pieniężnych lub rzeczowych zostały uznane za mało efektywne. Niski stopień skuteczności dotychczasowych rozwiązań wiązał się także z utrwaleniem postaw roszczeniowych i tzw. syndromu wyuczonej bezradności wśród adresatów pomocy. Wyraźnie podkreślana jest jednocześnie koncepcja „aktywnej integracji”, zakładająca kompleksowe wsparcie osób zagrożonych wykluczeniem, prowadzące do usamodzielnienia społeczno – zawodowego.

Kwestie walki z biedą, przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, a także wspierania integracji społecznej stanowią kluczowe elementy obecnej krajowej polityki społecznej. Koncepcja większej spójności społecznej oraz wzmacniania działań o charakterze integracyjnym, wynika zarówno z istniejącej sytuacji społeczno-gospodarczej implikującej rozwój nowatorskich form pomocy, wykraczających poza instrumenty pasywne, jak również stanowi odpowiedź na wyzwania sformułowane w takich dokumentach strategicznych UE, jak np. Strategia Lizbońska.

Walka z ubóstwem, przeciwdziałanie marginalizacji i wykluczeniu społecznemu są jednymi z priorytetów aktualnej polityki społecznej Rządu. W zakresie zmniejszania zjawiska ubóstwa administracja rządowa i samorządowa podejmują różne działania w ramach obowiązującego prawa, jak również poprzez programy rządowe i resortowe.

Podstawowe działania wobec osób i rodziny, które znalazły się w trudnej sytuacji życiowej, której nie są w stanie pokonać wykorzystując własne środki, możliwości i uprawnienia, podejmowane są w ramach systemu pomocy społecznej, którego oferta obejmuje m. in. świadczenia pieniężne, pomoc rzeczową, pracę socjalną, usługi świadczone w środowisku oraz w formach instytucjonalnych.

Oprócz standardowych zadań ustawowych, w ramach działań ukierunkowanych na zwalczanie ubóstwa i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu,

realizowane są programy resortowe i rządowe, np.:

- Program wieloletni „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”
- Program „Powrót osób bezdomnych do społeczności”
- Program „Oparcie społeczne dla osób z zaburzeniami psychicznymi”
- Program „Aktywne Formy Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu”
- Program „Świetlica, Praca i Staż – socjoterapia w środowisku gminnym”
- Program „Wspieranie rozwoju spółdzielczości socjalnej”
- Krajowy Program przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Począwszy o roku 2003, wraz z pojawieniem się uchwalonej przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 13 czerwca 2003 roku ustawy o zatrudnieniu socjalnym coraz częściej w Polsce mówi się w kontekście przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu o takich terminach jak: ekonomia społeczna, przedsiębiorczość społeczna, spółdzielczość socjalna, kontrakt socjalny oraz „rynek usług reintegracji społecznej i zawodowej”.

Terminy te, podobnie jak w innych krajach UE wpisały się na trwałe w praktykę polskiej polityki społecznej. Tworzą one z innymi propozycjami prawno-ekonomicznymi nowy model polityki społecznej związany z przewartościowaniem dotychczasowej idei „państwa opiekuńczego”.

W stosunku do określenia „aktywna polityka społeczna” można odnaleźć kilka zasadniczych reguł, będących wyróżnikami tej koncepcji prowadzenia polityki społecznej. Wymienić warto najważniejsze, którymi są między innymi:

- wzmocnienie zasady pomocniczości państwa oraz kreowanie wzrostu znaczenia organizacji *non-profit*,
- decentralizacja zarządzania oraz wzmacnianie roli samorządności,

- uznanie kapitału społecznego budowanego na podmiotowości wspólnot obywatelskich i lokalnych więzi społecznych,
- inwestowanie w kapitał ludzki i budowanie społeczeństwa opartego na wiedzy,
- uznanie sektora ekonomii społecznej, jako alternatywnego sposobu dla uzyskania pełnego zatrudnienia.

Obecne już od kilku lat w naszej krajowej polityce społecznej podejście „aktywne” wynika zarówno z konieczności uwarunkowanej naszą obecną sytuacją społeczno – ekonomiczną, a częściowo jest także konsekwencją silnego i aktywnego włączenia się naszego kraju w europejskie procesy polityki integracji społecznej, zwłaszcza zaś wspólnotowe działania Unii Europejskiej w tym zakresie. Szczególne znaczenie mają w tym względzie działania podejmowane w ramach Otwartej Metody Koordynacji w dziedzinie integracji społecznej i zabezpieczenia społecznego, jak również możliwość realizacji projektów współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego.

Specyfika zmian zachodzących na krajowym rynku pracy, powiązana z dynamiką przemian społeczno-demograficznych, istniejące wciąż zjawisko bezrobocia i rozwarstwienia ekonomicznego społeczeństwa stawiają nowe wyzwania zarówno przed instytucjami rynku pracy jak również pomocy i integracji społecznej.

Realizacja projektów systemowych z zakresu pomocy i integracji społecznej w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013, finansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego ma na celu wzmocnienie systemu pomocy i integracji społecznej i w efekcie przynieść korzyść w postaci większej efektywności i skuteczności w wykonywaniu powierzonych zadań.

Projekty przewidziane do realizacji w ramach Działania 1.2 POKL mają za zadanie między innymi rozwój krajowego systemu szkoleń tematycznych i specjalistycznych oraz doskonalenie zawodowe kadr instytucji pomocy i integracji społecznej; tworzenie i rozwijanie standardów jakości usług instytucji

pomocy i integracji społecznej; poszerzanie oferty instytucji pomocy i integracji społecznej w dziedzinie usług na rzecz aktywizacji zawodowej i społecznej, rozwoju narzędzi i systemów informatycznych (dla instytucji pomocy społecznej oraz zintegrowanych systemów dla publicznych służb zatrudnienia i instytucji pomocy społecznej) oraz identyfikację i promocję najlepszych praktyk i rozwiązań z obszaru pomocy i integracji społecznej w celu przeciwdziałania biedzie i wykluczeniu społecznemu.

Realizowane będą również projekty wspierające instytucje ekonomii społecznej oraz mające na celu wypracowanie i stopniowe wprowadzanie standardów jakości usług w instytucjach pomocy i integracji społecznej min. opracowanie modelu „Gminnego Standardu Wychodzenia Bezdomności” jak również tworzenie sieci społecznych (rewitalizacja społeczna) których celem jest wypracowanie standardu działań o charakterze partnerskim łączącego różne metody i techniki pracy socjalnej, które staną się podstawą do wdrażania aktywnej integracji.

W priorytetach realizowanych regionalnie przewidziano głównie działania zmierzające do ułatwienia dostępu do rynku pracy osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym. Od dawna wiadomo, że działania prowadzone jedynie w kierunku podnoszenia, zmiany kwalifikacji w odniesieniu do grup zagrożonych wykluczeniem nie przynoszą oczekiwanego efektu. Dlatego też w obecnym okresie programowania EFS Komisja Europejska duży nacisk położyła na działania związane z integracją społeczną.

W ramach Priorytetu VII Promocja integracji społecznej będą realizowane projekty mające za zadanie powrót na rynek pracy osób wykluczonych poprzez różnorodne formy integracji społeczno – zawodowej, skuteczne dla tej grupy osób min. rozwój instytucji ekonomii społecznej.

Ważnym elementem wsparcia jest eliminowanie różnego rodzaju barier (organizacyjnych, prawnych czy psychologicznych) na jakie napotykać osoby

zagrożone wykluczeniem społecznym. Problem ten dotyczy przede wszystkim osób niepełnosprawnych, długotrwale bezrobotnych, imigrantów, osób opuszczających placówki opieki zastępczej czy zakłady karne, postrzeganych w sposób stereotypowy przez pracodawców i otoczenie społeczne jako pracownicy mniej dyspozycyjni oraz mobilni zawodowo. Wobec tych osób zostaną zastosowane instrumenty aktywnej integracji, mające na celu przywrócenie osób wykluczonych na rynek pracy oraz ich integrację ze społeczeństwem, poprzez przywrócenie zdolności lub możliwości zatrudnienia, uzyskanie wsparcia dochodowego oraz wyeliminowanie przeszkód napotykanych przez osoby i rodziny w procesie dostępu do praw i usług społecznych, a przez to wspierających ich powrót do zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej.

Prawidłowe i zdecydowane wykorzystanie środków, które zostały przeznaczone na realizację projektów, zarówno na poziomie centralnym jak również regionalnym powinny przynieść widoczne efekty po zakończeniu okresu programowania POKL 2007-2013.

Odnosząc się do proponowanej inicjatywy strategii walki z ubóstwem, pragnę zwrócić uwagę na podejmowane już w tym zakresie prace – zarówno o charakterze inicjatyw krajowych, jak i będących częścią procesów wspólnotowych UE. Przykładem może być między innymi opracowywany właśnie kolejny Krajowego Planu Działania na rzecz Integracji Społecznej. Dokument ten, obejmujący aktualnie lata 2008 – 2010, znajduje się w końcowej fazie akceptacji przez Radę Ministrów, po czym zostanie przekazany do Komisji Europejskiej.

Pragnę zwrócić również uwagę na priorytety zawarte w Narodowej Strategii Integracji Społecznej, które opracowywane były z perspektywy ich realizacji do 2010 roku. Krajowy Plan Działania uwzględnia te z nich, których realizacja jest szczególnie pilna; wskazuje grupy osób najbardziej narażonych na wykluczenie społeczne oraz proponuje instytucjonalne narzędzia polityki społecznej, które mogą się przyczynić do niwelowania istniejących barier i różnic.

W procesie wspólnego poszukiwania rozwiązań służących skutecznej integracji społecznej, powinniśmy unikać kolejnego powtarzania prac diagnostyczno – teoretycznych, zwłaszcza, że wszelkie dotychczasowe dokumenty strategiczne były tworzone i konsultowane z szerokim gronem osób i instytucji zaangażowanych w działania związane z przeciwdziałaniem ubóstwu oraz sprzyjających integracji społecznej, czego przykładem jest między innymi tryb prac nad Krajowym Planem Działań. Niezbędna jest natomiast współpraca i wspólne podejmowanie wysiłków nad rzeczywistym wdrażaniem działań ukierunkowanych na przeciwdziałanie ubóstwu. I właśnie tu widzę przestrzeń dla naszej wspólnej pracy i wysiłku.

Z dużym zadowoleniem i nadzieją patrzymy w tym kontekście na inicjatywę Unii Europejskiej ustanowienia roku 2010 Europejskim Rokiem Walki z Ubóstwem i Wykluczeniem Społecznym.

Działania planowane w ramach Europejskiego Roku 2010 z pewnością pozwolą zwrócić uwagę szerokiego grona odbiorców na problematykę ubóstwa, zagrożenia wykluczeniem, a także na wagę działań podejmowanych w ramach polityki pomocy i integracji społecznej.

Mamy nadzieję, że zrozumienie społeczne problemu znacznie wzrośnie oraz że problematyka walki z wykluczeniem społecznym zostanie wyraźniej dostrzeżona przez decydentów regionalnych i lokalnych. To przecież władze regionalne i lokalne odgrywają kluczową rolę w bezpośredniej interwencji społecznej, którą tu ze szczybla centralnego staramy się w jak najbardziej skuteczny sposób umożliwić i wspierać – np. poprzez rozwiązania prawne i finansowe. Jednakże, bez skutecznego wspólnego działania nie jesteśmy w stanie realnie podjąć wyzwania walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym.

Przygotowania do wdrożenia inicjatyw Roku 2010 w Polsce – muszą być spójne z ogólnymi działaniami Rządu w sferze społecznej, jak również muszą spełniać

wymogi wspólnotowych wytycznych Unii Europejskiej, zwłaszcza w odniesieniu do rozwiązań organizacyjnych i formalnych.

Projekt decyzji Parlamentu Europejskiego i Rady na temat Europejskiego Roku Walki z Ubóstwem i Wykluczeniem Społecznym (2010), został przedstawiony przez Komisję Europejską w grudniu ubiegłego roku.

Celem projektu ustanawiającego Europejski Rok Walki z Ubóstwem i Wykluczeniem Społecznym (2010) jest potwierdzenie i umocnienie pierwotnego zaangażowania politycznego Unii Europejskiej, zapoczątkowanego przy okazji rozpoczęcia realizacji Strategii Lizbońskiej, w podjęcie działań, które w zdecydowany sposób przyczyniłyby się do wyeliminowania problemu ubóstwa.

Idea Europejskiego Roku stanowi uzupełnienie działań podejmowanych w UE w ramach otwartej metody koordynacji w dziedzinie zabezpieczenia społecznego i integracji społecznej.

Rząd Rzeczypospolitej Polskiej od początku popierał propozycję Komisji Europejskiej ustanowienia roku 2010 Rokiem Walki z Ubóstwem i Wykluczeniem Społecznym, zgadzając się z celami stanowiącymi podstawę inicjatywy, jak również wskazując na ich spójność z ogólnymi założeniami krajowej polityki społecznej. Wyrazem tego poparcia było m.in. Stanowisko Rządu odnośnie Propozycji Komisji Europejskiej, przyjęte przez Komitet Europejski Rady Ministrów, a następnie pozytywnie przyjęte przez komisje Sejmu i Senatu.

W Decyzji ustanawiającej Europejski Rok 2010 wskazano cztery specyficzne cele, łączące całość inicjatywy, a mianowicie:

- szacunek – uznanie prawa osób w sytuacji ubóstwa i wykluczenia społecznego do godnego życia i do pełnego uczestnictwa w życiu społeczeństwa;
- odpowiedzialność – zwiększanie odpowiedzialności publicznej za politykę i działania w dziedzinie integracji społecznej, podkreślając odpowiedzialność każdej osoby w walce z ubóstwem i marginalizacją;
- spójność – propagowanie bardziej spójnego społeczeństwa poprzez uświadamianie korzyści płynących dla wszystkich ze społeczeństwa, z którego wyeliminowano ubóstwo i w którym nikt nie jest skazany na życie na marginesie;
- zaangażowanie – podkreślenie silnego zaangażowania politycznego Unii Europejskiej na rzecz walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz propagowanie tego zaangażowania na wszystkich szczeblach sprawowania władzy.

Działania w ramach Europejskiego Roku 2010 będą prowadzone zarówno na szczeblu wspólnotowym, jak i w poszczególnych państwach członkowskich.

W dokumentach ustanawiających Europejski Rok proponuje się podjęcie działań dotyczących takich tematów, jak:

- przeciwdziałanie ubóstwu dzieci i międzypokoleniowemu przekazywaniu ubóstwa;
- rynek pracy sprzyjający integracji;
- poprawa dostępu do kształcenia i szkolenia;
- zależność między płcią a ubóstwem;
- dostęp do podstawowych usług;
- zapobieganie dyskryminacji i propagowanie integracji imigrantów oraz integracja społeczna i integracja na rynku pracy mniejszości etnicznych;
- odpowiedź na potrzeby osób niepełnosprawnych i innych grup słabszych społecznie.

Planując działania krajowe w ramach Europejskiego Roku, państwa członkowskie będą uwzględniać powyższe tematyki, przy założeniu społeczno – ekonomicznej specyfiki krajowej, regionalnej i lokalnej.

Decyzja o preferowanym zakresie merytorycznym projektów, które będą realizowane

w ramach Europejskiego Roku 2010 w Polsce powinna także uwzględniać już istniejące

i realizowane możliwości upowszechniania takich zagadnień jak aktywna integracja, czy zapobieganie dyskryminacji w ramach innych programów UE (Europejski Fundusz Społeczny, Programy Wspólnotowe, np. Program PROGRESS). W związku rozważenia wymaga np. możliwość szerszego uwzględnienia w przygotowaniach do Roku 2010 np. takich zagadnień jak usługi społeczne, wsparcie osób bezdomnych, czy systemy wsparcia dochodowego.

Działania na szczeblu krajowym mogą obejmować m.in.:

- spotkania i wydarzenia związane z celami Europejskiego Roku;
- seminaria, konferencje;
- kampanie informacyjne, promocyjne i edukacyjne;
- badania i sondaże;
- szkolenia;
- rozwój pilotażowych lokalnych i regionalnych strategii na rzecz integracji społecznej.

Całkowite finansowanie Europejskiego Roku z budżetu Wspólnoty Europejskiej wyniesie

17 mln euro. W projekcie zakłada się, że z sumy tej 9 mln euro zostanie przeznaczone na współfinansowanie działań na poziomie krajowym. Średnią wysokość grantu/dotacji przyznawaną dla poszczególnego państwa członkowskiego oszacowano wstępnie na ok. 300 tys. euro. Podstawą podziału

środków dla poszczególnych państw członkowskich będzie waga głosów obowiązująca w Radzie. Zgodnie z kalkulacją przeprowadzoną według tej metody, Polsce przypadłoby ok. 680 tys. euro współfinansowania wspólnotowego. Faktyczna wysokość grantu uzależniona będzie od działań przewidzianych w krajowym programie wdrażania Europejskiego Roku, a następnie opisanych we wniosku o dofinansowanie ze środków wspólnotowych. Zgodnie z zaproponowaną zasadą współfinansowania działania krajowe w 50% byłyby finansowane ze środków krajowych i w 50% z budżetu WE.

Zgodnie z Decyzją Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającej Europejski Rok 2010, podstawą do wdrażania Roku 2010 w państwach członkowskich będą krajowe programy (strategie) realizacji Europejskiego Roku. Programy te będą przygotowywane zgodnie z wytycznymi Komisji Europejskiej, które zostaną zawarte w dokumencie, który do końca bieżącego roku ma przygotować KE (tzw. strategiczny dokument ramowy). Tym niemniej, widzimy potrzebę określenia już na obecnym etapie prac, ogólnych kierunków wdrażania Europejskiego Roku w Polsce, zarówno w warstwie merytorycznej, jak i organizacyjnej.

W tym celu w ramach Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej został powołany Zespół Zadaniowy ds. Europejskiego Roku Walki z Ubóstwem i Wykluczeniem Społecznym. Obecnie, po przyjęciu Decyzji ustanawiającej Europejski Rok przez Radę EPSCO, podjęte zostaną szczegółowe prace związane z przygotowaniem do wdrożenia tej cennej inicjatywy.

Zdajemy sobie sprawę z ograniczeń inicjatywy Europejskiego Roku 2010, którego planowane działania ukierunkowane są głównie na kampanie społeczne, uświadamianie społeczne problemu czy też projekty badawcze. Proklamowanie Europejskiego Roku 2010 nie rozwiąże naszych problemów społecznych związanych z ubóstwem materialnym, dziedziczeniem biedy, wyrównywaniem

szans edukacyjnych, zapewnieniem odpowiedniego poziomu usług dla najmniej uprzywilejowanych grup społecznych i obywateli. W tym zakresie niezbędne są systematyczne i skoordynowane działania.

Przygotowując się do wdrożenia Europejskiego Roku 2010 w Polsce musimy natomiast zadbać o jak najlepsze wykorzystanie szansy podjęcia szerokiej społecznej dyskusji o problemie ubóstwa i wykluczenia oraz upowszechnienia idei integracji społecznej. Priorytetem Rządu są zawsze rzeczywiste działania zmierzające do ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego. Mamy natomiast nadzieję, że działania 2010 dodatkowo wesprą dotychczasowe inicjatywy, w sposób, na który ograniczone środki budżetowe w regularnej polityce społecznej nie wystarczają. Niezwykle ważną kwestią jest dla nas także współpraca na z jak najszerszym gronem zainteresowanych podmiotów na wszystkich etapach przygotowań i wdrażania Europejskiego Roku.

Mając nadzieję na kontynuowanie i rozszerzanie takiej współpracy, także ze środowiskami reprezentowanymi na dzisiejszej konferencji,

Dziękuję serdecznie za uwagę!